

Posudek

habilitační práce

PhDr. Dalibora Kučery, Ph.D.

Osobnostní markery v textu. Aplikace kvantitativní psychologicko-lingvistické analýzy písemného projevu při popisu osobnosti

Habilitační práce dr. Dalibora Kučery je kniha vydaná v Nakladatelství Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde autor působí jako vysokoškolský pedagog na tamní pedagogické fakultě. Kniha je vytištěna na více než dvě stě stranách, téměř polovinu ale tvoří tabulky uvádějící výsledky statistických analýz dat a další přílohy.

Známý americký antropolog a lingvista Edward Sapir v roce 1927 publikoval v časopise *American Journal of Sociology* článek s názvem *Speech as a Personality Trait* a byl tak možná jedním z prvních autorů, kteří začali uvažovat o možnosti poznat lidskou osobnost z jeho mluveného nebo psaného řečového projevu. Některé tyto pokusy, značně rozptýlené v čase i prostoru a většinou vzájemně nekorespondující, např. Němce Busemanna, Američanů Cofera a Foleyho nebo Gottschalka, Izraelců manželů Kreitlerových nebo ruských autorů Šmeleva a Petrenka uvádím ve svojí knize *Psychosémantika* z roku 2003, řada dalších přístupů, rozvíjejících skórovací systémy Tematicko-apercepčního testu, známé psychodiagnostické projektivní metody, je součástí mnoha publikací ve světě, v českém kontextu pak např. v editované monografii Iva Čermáka a Táni Fikarové *Tematicko-apercepční test: Interpretální perspektivy* z roku 2012. Z uvedeného je tedy patrné, že nejde o opomíjené téma, ve světě se podobnými pokusy zabývali a zřejmě stále zabývají odborníci v řadě zemí.

Autor se při svém vlastním pokusu propojit řečový projev lidí s jejich osobnostními vlastnostmi inspiroval přístupem, který v člancích a knize publikoval další z představitelů tohoto proudu v psychologii, americký sociální psycholog James W. Pennebaker. Ten se ve své knize *Tajný život zájmen (The Secret Life of Pronouns)* z roku 2011 zabýval tím, jak se

různí lidé liší v používání tohoto slovního druhu a dalších ne-sémantických slovních druhů (v knize je označuje jako *tool words*). Nelze pochopitelně okamžitě replikovat výzkum amerického autora prováděný v angličtině s anglickými řečovými projevy v českém jazykovém prostředí, proto Dalibor Kučera přichází s vlastním výzkumným designem.

Nepovažuji za nutné seznamovat ve svém posudku podrobně s obsahem knihy. Autor ji koneckonců opatřil dokonce komentovaným obsahem usnadňujícím orientaci v ní. Soustředil bych se na klíčové otázky, které podle mého názoru z jeho zjištění vyplývají, a na iniciování případné diskuse, která na ně může navazovat.

Jak je z knihy patrné, nepodařilo se najít jednoduše a stručně sdělitelné výsledky týkající se vztahů kvantifikovatelných aspektů řečového projevu a vlastností osobnosti, což autor řeší poctivým uvedením značného počtu tabulek, ve kterých se čtenář může sám zorientovat (i když někdy také ztratit). Nepovažuji to za nedostatek práce – jestliže jsou výsledky bohaté a mnohoznačné, je třeba je v takové podobě uvést. Chci se zeptat, **zda má autor nějaký vlastní interpretační klíč**, na základě kterého by některé z výsledků zdůraznil jako důležité a jiné jako spíše nahodilé. Ze zkušeností víme, že při velkém počtu provedených testů se vždy najdou nějaké signifikantní výsledky, které pak máme tendenci interpretovat. Protože jsem v minulosti podnikl podobný objem analýz, mám tendenci domnívat se, že je to často nějaký vzorec výsledků, který může svědčit o tom, že v datech je nějaká systematická informace skrytá pod hladinou statistických nahodilostí. **Lze náznak takového vzorce v množství tabulek najít?**

Další otázka, kterou považuji za užitečnou otevřít, zvláště na filosofické fakultě, protože podobné debaty se vedou i v jiných oborech – zda **je soustředění se na kvantitativní aspekty řeči tou správnou cestou k poznání osobnosti mluvčího**. V literatuře jsou popsány přístupy, ke kterým se mám tendenci přiklánět i já, které se snaží pracovat spíše se sémantickými obsahy, takže jsou založeny na různých empirických kódovacích schématech nebo příručkách (tzv. *codebooks*), popř. se explicitně snaží využívat některé postupy vycházející z literární teorie (např. narativní analýza) nebo sémiotiky.

Poslední otázka se týká dalšího směřování kvantitativní analýzy řečových projevů ve vztahu k možnosti poznání psychologických charakteristik mluvčího. Od napsání závěrečné diskuse a vydání knihy už uplynula delší doba. **Objevily se nějaké nové myšlenky nebo trendy v této oblasti výzkumu?** Kam hodlá v tomto oboru směřovat sám autor?

Kniha je podle mého názoru napsaná s patrným osobním zaujetím a s didaktickým přesahem, s využitím tučného písma a kurzívy zdůrazňuje myšlenky podobně, jako by to dělal v mluvené řeči. I přes značně technický charakter některých pasáží, zejména tam, kde uvádí a komentuje výsledky statistických analýz, si kniha uchovává čtivost, což velmi oceňuji.

Závěr

Habilitační práce PhDr. Dalibora Kučery, Ph.D. s názvem *Osobnostní markery v textu. Aplikace kvantitativní psychologicko-lingvistické analýzy písemného projevu při popisu osobnosti* podle mého názoru splňuje požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Psychologie. Doporučuji tuto habilitační práci k dalšímu řízení.

V Brně 14. 1. 2022

.....
prof. PhDr. Tomáš Urbánek, Ph.D.